

CONVERSA

Joan Tresserras

ARQUITECTE,
EXCURSIONISTA I
ACTIVISTA AMB UN
PAPER DESTACAT EN
LA VIDA D'OLLOT DES DE
MITJAN SEGLE PASSAT

PRIMERS RELLEUS

Josep Valls

RETRAT DE FAMÍLIA

**Ca n'Anglada
de Vilert**

UNA FAMÍLIA QUE
DURANT SEGLES
HA ESCRIT LA SEVA
HISTÒRIA EN AQUEST
VEÏNAT D'ESPONELLÀ,
PROP DEL FLUVIA

PERFILS

Marina Vilalta

PASTORA DE BRUGUERA
QUE ENCARA MENA
EL RAMAT ENTRE
MUNTANYES

Joan Prats

OLOTÍ D'ADOPCIÓ, VA
SER PRESIDENT DE
L'ORFEÓ, SARDANISTA I
JUGADOR DE L'OLOT

Jaume Boix

FILL, NET I BESNET
D'UNA LLARGA NISSAGA
DE CARROSSERS DE
SANT ESTEVE DE
LLÉMENA

INDRET

Gombrèn

A PEU

**Les valls del Terri
i el Garrumbert**

**A Santa Bàrbara
de Pruneres**

les garrotxes

www.grupgavarres.cat

DOSSIER

REVISTES LOCALS

46 pàgines que ens parlen de periodistes,
de fotògrafs, d'il·lustradors, d'impressors,
de lectors, d'empresaris... un
conglomerat humà que ha
convertit aquestes publicacions
en una eina informativa i de
cohesió social

HISTÒRIES DE L'ALTA GARROTXA

PORTAR AQUESTA TERRA A LA SANG

Aquest nou treball de Josep Vilar –un caçador d'històries, segons J.N. Santaaulàlia– rescata de les seves llibretes la veu de testimonis, molts d'ells desapareguts, que van explicar-li tota mena de relats. Un total de seixanta-una històries amb nous fets, nous protagonistes i nous escenaris queden recollides en aquest volum després de la gran repercussió del primer: *Històries de l'Alta Garrotxa*.

4a
EDICIÓ

RETALLS D'UNA VIDA DE SUBSISTÈNCIA

L'Alta Garrotxa és un territori allargassat de muntanyes calcinades, de relleus capriciosos, cingleres esventrades i congostos pregonos... En aquest llibre parlem d'històries de la guerra, del contraban, de la feina de pagès, dels pastors, de la gent que hi anava d'excursió, dels capellans, de les desgràcies i els assassinats. Històries de vida dura i sacrificada, de supervivència amb pocs recursos.

DIRECCIÓ >

Jordi Nierga
jordi@grupgavarres.cat

COORDINACIÓ DE CONTINGUTS >

Lia Pou
garrotxes@grupgavarres.cat

COORDINACIÓ DE PATRIMONI >

Guerau Palmada

REDACCIÓ >

Telèfon 972 46 29 29
garrotxes@grupgavarres.cat

COL·LABORADORS >

Joaquim Agustí i Bassols
Jordi Altesa
Berta Artigas Fontàs
Emili Bassols
Eloi Camps
Marta Carbonés
Marc Cargol
Ester Carreras
Joan Carreres
Pere Castanyer
Pere Cerro
Ramon Estéban
Ramon Estéban Bochaca
M. Carme Freixa
Joan Frigola
Jordi Galofré
Joan García
Teresa Garnatje
Francesc Ginabreda
Eva Guibas Guilana
Laia Juez
Antoni Llagostera
Pere Llorens Ros
Antoni Mayans
Paula Núñez Gubert
Mònica Pagès
Rosa Pagès
Miquel Peral
Xavier Plana
Duaïta Prats
Xavier Puigvert
Jordi Remolins
Quim Roca Mallarach
Miquel Rustullet
Joan Sala
Mònica Sala Ametller
Roger Santaló
Pep Sau
Joaquim Tremoleda
Sònia Tubert
Xavier Valeri
Josep Valls
Josep Vilar
Xavi Xargay

EDICIÓ DE TEXTOS >

Gavina Freixa

IMPRESSIÓ > Agpograf

DISTRIBUCIÓ > GLV

DIPOSIT LEGAL > GI-381-2008

ISSN > 2013-3693

eg

EDITORIAL GAVARRES

Germà Agustí, 1
17244 Cassà de la Selva
Telèfon 972 46 29 29
www.editorialgavarres.cat

DIRECCIÓ EDITORIAL >

Àngel Madrià
angel@grupgavarres.cat

COORDINACIÓ DE PROJECTES >

Dolors Roset
dolors@grupgavarres.cat

DIRECCIÓ D'ART I MAQUETACIÓ >

Jon Gierre i Mònica Sala
garrotxes@grupgavarres.cat

COMUNICACIÓ >

Lia Pou
comunicacio@grupgavarres.cat

ADMINISTRACIÓ >

Jaume Carbó
gestio@grupgavarres.cat

SUBSCRIPCIONS >

Montse Casas
subscripcions@grupgavarres.cat

ALTRES PUBLICACIONS >

gavarres@grupgavarres.cat
cadipetraforca@grupgavarres.cat
alberes@grupgavarres.cat
garonanogueres@grupgavarres.cat

PUBLICACIÓ ASSOCIADA A >

editors de revistes i digitals

> Premis APPEC
'Millor Editorial en Català 2008'

> Premis Amics de l'Alta Garrotxa
'Memorial Ramon Sala Canadell 2015'

FOTO DE PORTADA
REALITZADA AMB OBJECTES
CEDITS PER XEVI MIRALLES,
DOMÈNEC MOLI I CONCEPCIÓ
AMETLLER. AUTORA: MÒNICA
SALA AMETLLER.

SUMARI

4-5

PRIMERS RELLEUS PERDUT EN L'OMBRA DEL TEMPS

JOSEP VALLS (TEXT) // ROSA PAGÈS (IL·LUSTRACIÓ)

6-11

ACTUALITAT

12-18

CONVERSA JOAN TRESSERRAS

RAMON ESTÉBAN (TEXT) // PEP SAU (FOTOGRAFIA)

20-25

RETRAT DE FAMÍLIA CA N'ANGLADA DE VILERT

XAVIER XARGAY I OLIVA (TEXT) // MÒNICA SALA AMETLLER (FOTOGRAFIA)

26-31

PERFILS

MARINA VILALTA / JOAN PRATS / JAUME BOIX

JORDI NIERGA / XAVIER VALERI / LAIA JUEZ (TEXT)

JORDI NIERGA / DUAITA PRATS / XAVIER PLANA (FOTOGRAFIA)

33-77

DOSSIER REVISTES LOCALS

JORDI NIERGA (COORDINACIÓ)

79-95

PATRIMONI

ARQUITECTURA // ARQUEOLOGIA // ETNOLOGIA // HISTÒRIA // NISSAGUES

BOTIGUES DE TOTA LA VIDA // FAUNA // FLORA

96-99

INDRET GOMBRÈN

M. CARME FREIXA (TEXT) / MARC CARGOL (FOTOGRAFIA)

100-103

A PEU

PER LES VALLS DEL TERRI I EL GARRUMBERT

PERE LLORENS ROS (TEXT I FOTOGRAFIA)

SANTA BÀRBARA DE PRUNERES

JOAQUIM AGUSTÍ I BASSOLS (TEXT I FOTOGRAFIA)

MEMÒRIA FOTOGRÀFICA EL FUTBOL D'ABANS

QUIM ROCA MALLARACH (RECERCA FOTOGRÀFICA I DOCUMENTACIÓ)

conversa

ARQUITECTE, EXCURSIONISTA, ACTIVISTA... > JOAN TRESSERRAS HA TINGUT UN PAPER DESTACAT EN LA VIDA DE LA CIUTAT DES DE MITJAN SEGLE PASSAT, INTERVENINT, PER EXEMPLE, EN LA CREACIÓ DE LA POPULAR TRAVESSIA TOSSOLS-BASIL, LA FUNDACIÓ DEL CLUB NATACIÓ OLOT O L'ESTACIÓ D'ESQUÍ DE VALLTER; PRESIDINT ELS AMICS DE L'ALTA GARROTXA O FORMANT PART DE L'AJUNTAMENT OLOTÍ. EN TANT QUE ARQUITECTE, HA PROJEKTAT O REFORMAT DESENES D'EDIFICIS, COM PER EXEMPLE LA RESIDÈNCIA DEL TURA D'OLOT.

RAMON ESTÉBAN TEXT
PEP SAU FOTOGRAFIA

Joan Tresserras

—Tenint en compte el seu currículum, no li han proposat mai escriure les seves memòries?

—«No, què va, què va. Però ara que ho dius, de fet, porto un temps col·laborant amb *El cartipàs* [una publicació mensual de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa] amb uns articles de vivències personals.»

—A la seva família ja hi havia una tradició d'activisme social o cultural o d'esport?

—«No, no. A casa eren empresaris, tenien Transports Tresserras. El que passa és que vaig tenir la sort de poder estudiar el batxillerat, cosa que feia poca gent, en aquella època [estem parlant de la dècada de 1940].»

—Però primer va estudiar als Escolapis, no?

—«Sí, i va ser un desastre. Eren els Escolapis de la postguerra, eh? Tenia cinc anys i vaig ser dels més petits, amb dos com-

panyos més. Els altres eren en Llorenç Berga —el pare de l'alcalde actual, amb qui sempre em va unir una gran amistat— i un altre a qui li dèiem el Lladal, perquè l'única cosa que sabíem d'ell era que vivia 'allà dalt'.»

—Bona, aquesta!

[Riu] —«Sí, i sé que anava per capellà, però no n'he sabut mai res. En fi, tal com eren els Escolapis d'aquella època no crec que aprenguéssim gaire res. Al matí, quan entràvem, ens feien formar al pati i cantàvem una cosa que quan vaig ser més gran vaig saber que era el *Cara al sol*. Tu imagina't, mainada catalana cantant una cosa en castellà que no entenies. Els grans, que devien tenir deu anys o dotze, encara ho devien comprendre, més o menys, però nosaltres...»

—I a missa cada dia, m'imagino.

—«No ho recordo pas, però sé que hi vaig fer la primera

RAMON ESTÉBAN. Olot, 1961. Periodista
PEP SAU. Olot, 1963. Fotògraf

retrat de família

CA N'ANGLADA > TOT I QUE MOLTS SAVIS ENTENEN LA HISTÒRIA COM UN CICLE D'ETERN RETORN, LA MAJORIA DE LA GENT LA LLEGIM I EXPLIQUEM EN UN ORDRE CRONOLÒGIC LINEAL, AMB ALGUN ESCADUSSER EPISODI SIMULTANI. A CA N'ANGLADA DE VILERT, NO. A CA N'ANGLADA, EN LLORENÇ I EN JOSEP, VIUEN, EXPLIQUEN I ENTENEN LA HISTÒRIA COM UN MEANDRE, QUE AVANÇA, S'ATURA, RECUA. BÉ, POTSER CALDRIA MATISAR LA CONTUNDÈNCIA DE L'AFIRMACIÓ. I PER FER-HO, CAL SITUAR-NOS.

XAVIER XARGAY I OLIVA TEXT
MÒNICA SALA AMETLLER FOTOGRAFIA

Els meandres de la història

Vaig quedar amb en Llorenç a can Sot, un migdia nítid d'hivern. Vàrem anar a ca n'Anglada pel pont que passa per sobre el camí. Ens hi esperava en Josep. Vàrem accedir al pati interior i, d'aquí, a l'eixida de la casa pairal. L'eixida, amb porxada, està encarada al sud i el sol d'hivern unta d'escalfor l'espai. El porxo, el va fer construir el seu avi, en Llorenç Anglada i Boschdemón, el 1916, i possiblement encara en va gaudir, per poc, el seu besavi, en Josep Anglada i Piferrer, personatge cabdal a la família. «Tot i que encara n'era més la seva mare», afegeix en Josep... o en Llorenç.

A la conversa, les dades salten de l'un a l'altre, es rectifiquen, es ratifiquen, es matisen de manera que la història de la família va agafant forma i textura. Abans d'asseure'ns, m'ensenyen l'arc de punt rodó de la vella entrada al mas, ara cegada. El porxo dona a un pati tancat, amb una gran portalada a llevant i estances abandonades, amb algun sostre caigut, al davant i a ponent. Els masos catalans, siguin petits o acastellats, solen tenir un aire civilitzat, raonat; sovint la pedra repicada els dona un vernís de pessebre nadalenc un punt fals que agrada molt als amants del turis-

me rural. Ca n'Anglada no té la pedra repicada, però el porxo noucentista li atorga una certa elegància displicent. Encara no estem ben asseguts, i ja han surat en la conversa incipient els noms d'un parell d'avantpassats, a més del besavi. Trec el tema del cognom, del fet que Anglada és sinònim de meandre, la relació entre el cognom i el nom del veïnat i el riu Fluvià.

El veïnat de les Anglades és un nucli que pertany a Vilert, municipi independent fins a mitjan segle XIX, quan va ser adherit a Esponellà. En temps del rebesavi Llorenç, el veïnat

XAVIER XARGAY I OLIVA. Banyoles, 1962. Llicenciat en filologia i professor de secundària
MÒNICA SALA AMETLLER. Banyoles, 1994. Dissenyadora gràfica i fotògrafa

tenia tants o més habitants que el mateix poble. En Llorenç aclareix que en aquella època cap de les cases del nucli medieval del veïnat sobresortia, per importància o propietat, respecte a les altres: can Ribes, can Llobet –més antigament Anglada d'Avall–, ca n'Anglada, can Sot, can Prat. Posteriors són cal Rei i can Prim, que era mas Almar i pertanyia a can Prat; ja existien al segle XVIII, com can Pascol, can Curt –o can Teixidor– i can Colubret, que eren carreters i també fabricaven rellotges de campanar i mobles; les tres cases, abans de separar-se, s'anomenaven *el*

castell d'en Sotirà. Can Soler i can Farriol eren cases petites, construïdes a finals del XVIII o principis del XIX. A mitjan segle passat, el pare d'en Llorenç va comprar can Sot (gairebé en ruïnes) i can Ribes (acabada d'abandonar pels últims masovers). Segons Joan Coromines, que esmenta expressament Les Anglades d'Esponellà a *Onomasticon Cataloniae*, el nom designa «comunament llocs en tombants de cursos d'aigua». Si a aquesta informació hi afegim la definició de l'Alcover-Moll, «angle o corba que es forma en un terreny o en un curs d'aigua», que, a més, es-

menta com a topònim «Les Anglades, llogaret del municipi d'Esponellà», és fàcil d'assumir que el nom del veïnatge i de la casa estaria fortament lligat al riu Fluvià. En Josep, però, no descarta, atenent que no hi ha meandres especialment marcats i que el mateix Coromines esmenta un derivat força freqüent en occità a «l'Aude, el Bern, el Cantal», que el cognom podria provenir d'uns remots colonitzadors occitans arribats a les terres conquerides per Carlemany. En canvi, per al nom del veïnatge, en Josep apunta que l'origen podria ser uns revolts esmolats

D'esquerra a dreta, Arnau Anglada i Reixach, Dolors Reixach Saurina, Llorenç Anglada i Borrell, Josep Anglada i Borrell, Laura Anglada i Reixach, Toni Ruiz Baños i Toni Ruiz i Anglada.

M1

Joan Rovira Bosch, conegut àrbitre olotí, amb els capitans dels equips del Club Natació Olot i d'un combinat de periodistes i col·laboradors dels mitjans d'informació locals, durant la Primera Trobada dels mitjans informatius d'Olot, al camp de futbol del Batet, a Batet de la Serra.

ANY: 1981

AUTOR: PEP ROURA BENDICHO

PROCEDÈNCIA: ARXIU

COMARCAL DE LA GARROTXA.

COL·LECCIÓ L'ABANS. CESSIÓ DE
PEP ROURA BENDICHO

M2

Llançament de penal durant un partit de futbol entre els veterans i els juvenils del Club Futbol Barri Sant Miquel, a Olot, durant el Primer Trofeu Embotits Joan Bosch disputat el dia de Sant Josep.

ANY: 1968

AUTOR: JOAN ANTONI SATORRE TOMÀS

PROCEDÈNCIA: ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA. FONS JOAN ANTONI SATORRE TOMÀS

DOSSIER

REVISTES LOCALS

JORDI NIERGA > COORDINACIÓ

La feina d'escriure	34	JORDI NIERGA [Banyoles, 1985. Periodista]
Qui no publica a Olot...	36	FRANCESC GINABREDA [El Mallol, 1989. Periodista]
En Joan Casulà, el cronista d'Olot	39	FRANCESC GINABREDA
PERFIL > Jesús Coma	40	PAULA NÚÑEZ GUBERT [Palamós, 1989. Periodista]
'Basalt', testimoni de Castellfollit de la Roca	41	ROGER SANTALÓ [Castellfollit de la Roca, 1986. Periodista]
'La comarca', la degana	42	ROGER SANTALÓ
PERFIL > Josep Maria Murlà	44	ESTER CARRERAS [Sant Jaume de Llierca, 1964. Periodista]
FENC, la revista que va arrelar a les Planes	45	MARTA CARBONÉS [Les Planes d'Hostoles, 1964. Professora d'anglès]
El 'Soroll' d'un poble	46	JORDI ALTESA [Ripoll, 1986. Periodista]
Cròniques des del 'Puigsacalm'	48	RAMON ESTÉBAN BOCHACA [Olot, 1987. Professor d'història i educador social]
El revister de Besalú	50	PERE CERRO [Sant Jaume de Llierca, 1951. Mestre jubilat]
Cronistes de l'Alta Garrotxa	52	JOAN CARRERES [Viladamat, 1976. Fotògraf i escriptor]
La Renaixença entre muntanyes	54	JOSEP VILAR [Argelaguer, 1961. Enginyer tècnic agrícola]
La premsa banyolina	56	JORDI GALOFRÉ [Barcelona, 1943. Historiador]
'El Bagant', el cabal renovador	59	ELOI CAMPS DURBAN [Banyoles, 1994. Periodista i investigador en comunicació]
La joia de Banyoles	60	EVA GÜIBAS GUILANA [Girona, 1994. Periodista]
PERFIL > Ramon Pijuan	62	BERTA ARTIGAS FONTÀS [Banyoles, 1997. Periodista]
Informar des dels pobles	64	SÒNIA TUBERT [Serinyà, 1975. Periodista]
Vocació vertebradora	66	LAIA JUEZ [Barcelona, 1975. Antropòloga i periodista]
'El Pont Nou' de Camprodon	68	JORDI NIERGA
La curiositat per la història	70	JOAN GARCIA [Sant Joan de les Abadesses, 1982. Periodista i realitzador audiovisual]
Prensa pionera a muntanya	72	JORDI REMOLINS [Ripoll, 1970. Col·laborador en mitjans de comunicació]
'Scriptorium', el prestigi	73	ANTONI LLAGOSTERA FERNÁNDEZ [Ripoll, 1955. Periodista]
PERFIL > Jaume Espuny	75	JORDI REMOLINS
Notícies i poesia vora el Freser	76	MÒNICA PAGÈS [Barcelona, 1972. Periodista]

Blocs de notes i
pluma estilogràfica.
FOTO: Joan Juanola.

La feina d'escriure

Jordi Nierga > TEXT

«Els nostres mitjans haurien d'estar més atents a la clientela: els ciutadans; si no és que la seva clientela no són els ciutadans, sinó les minories dominants». Les paraules del mestre Ramon Barnils, acèrrim defensor del periodisme crític i alliberat, adquireixen un significat encara més gran quan l'enfocament informatiu es projecta cap a la proximitat. És ben sabut que la identitat local es pot defensar de maneres diverses i a través de moltes voluntats, però hi ha alguns camins concrets, com ara el que brinden les revistes, els setmanaris o els butlletins municipals, que tenen la particularitat de deixar empremta. De convertir-se en autèntics 'notaris' de les contrades i, sobretot, de mostrar el que fa o pensa la gent que hi viu.

Aquest dossier repassa les publicacions que hi ha i que hi ha hagut al territori. Això implica una mirada àmplia, un punt de vista històric, però també una perspectiva vigent, amb pàgines que es continuen escrivint per mantenir dempeus el caliu i la cultura popular. I, evidentment, aquest viatge ens permet reconèixer la tasca de totes aquelles persones que, ben sovint de manera desinteressada, han participat en aquestes aventures acompanyats per elements inseparables com la icònica Olivetti, el

bloc de notes i el bolígraf o una càmera fotogràfica ben allunyada de les exigències del món digitalitzat.

Comencem per Olot, on hi ha hagut una llarga tradició de premsa escrita. En Francesc Ginabreda ens ho detalla amb un extens article que abraça des de les primeres incursions en aquest camp, amb orígens carlins i muntanyencs, fins al canvi de paradigma que ha suposat l'era tecnològica. El mateix autor també firma una peça històrica sobre Joan Casulà, qui va ser cronista de la ciutat i col·laborador en diversos mitjans aixoplugat pel pseudònim d'*El Campaner del Fluvià*. Sense marxar de la capital, en Roger Santaló repassa la generosa història de *La Comarca d'Olot*, la revista degana de la Garrotxa.

I de la ciutat, a la resta d'espais de la comarca. Comencem el recorregut enlaire, a l'Alta Garrotxa, on en Joan Carreres repassa alguns dels grans cronistes que han passejat durant les últimes dècades per aquests tocoms, i que amb el ritme de les passes han testimoniat el que veien els seus ulls en descripcions, reflexions i informacions que han adquirit forma de llibres o articles. Tots ells van seguir el llegat d'altres observadors il·lustres com mossèn Cinto, Marià Vayreda o Carles Bosch de la Trinxeria, que com ressalta Pep Vilar es van inspirar en aquests paisatges a finals del segle XIX.

Màquina d'escriure Olivetti.

FOTO: Joan Carles Codolà.

No cal anar tan lluny, ni tan amunt, per topar amb altres històries periodístiques a la Garrotxa. Trobem publicacions de l'ahir, però també del present, com ara *El Soroll* de Sant Joan les Fonts, que coneixem gràcies a en Jordi Altesa i als records de l'exdirector, en Xavier Valeri, o la *Puigscalm*, un projecte ben arrelat del GECA que descobrim amb el reportatge d'en Ramon Esteban Bochaca i el testimoni d'en Pere Gelis, un dels impulsors del que s'ha convertit en tot un referent informatiu a la Vall d'en Bas. I si mirem enrere, en aquest dossier també hem parlat de revistes de poble que van tenir solera al seu moment, com ara la interessant *Basalt* de Castellfolit, recuperada en aquestes pàgines per Santaló; la *FENC*, que com assenyala Marta Carbonés va arrelar amb fermesa a les Planes d'Hostoles, o el revister de Besalú, *Germanor* i *Tàllaferro*, que apareixen en aquest monogràfic a través del treball de recerca de Pere Cerro i de la memòria de qui en va ser director, Joan López.

Al voltant de l'estany l'activitat també ha estat significativa. En Jordi Galofré ens certifica aquest fet amb un minuciós article que ressegueix els noms de les principals capçaleres i publicacions de Banyoles. Entre les quals hi ha la *Revista de Banyoles*, l'antiga *Horizontes*, ben exposada en un text a part per l'Eva Güibas, i *El Bagant*, un projecte basat en el model cooperatiu que va sacsejar el panorama periodístic de la ciutat, tal com signa Eloi Camps. També al Pla de l'Estanty, la Sònia Tubert s'ha encarregat de posar damunt la

taula els noms d'algunes de les revistes de poble més notòries de la comarca, com ara *Golany*, de Sant Miquel de Campmajor.

Amb un salt prou contundent ens palplantem al Baix Ripollès. Des d'aquí, en Jordi Remolins escriu sobre *El Ripollès* i les seves nombroses etapes, que el defineixen com un mitjà supervivent i pioner a la muntanya, mentre que l'Antoni Llagostera fa aflorar una joia del sector, la pretèrita *Scriptorium* (1923-1936). A pocs

quilòmetres de distància, a Sant Joan de les Abadesses, en Joan Garcia explica com l'interès per interpretar el passat del poble va ser un fil conductor habitual de publicacions, però també de programes de festa major o monogràfics.

I a les valls ripolleses el tecleig i les fotografies també han estat protagonistes. A la Vall de Camprodon, un servidor ha aprofitat les concises explicacions de Xavier Surinyach per destacar l'aposta informativa d'*El Pont Nou*, mentre que a la Vall de Ribes la Mònica Pagès rescata projectes com *La Veu del Freser*, *Petrària* i *La Vall Fosca* i el retrat particular que van oferir d'una època ja passada. A una altra vall, la de Llémena, la Laia Juez fa valdre l'afany comunicador dels ajuntaments per apropar la realitat més pròxima a les veïnes i veïns.

El dossier es completa amb perfils a personatges cabdals d'aquest periodisme local. Així, la Paula Nuñez ha conversat amb en Jesús Coma, qui va ser fotògraf a setmanaris com *Olot Misió* i que ha retratat, durant molts anys, la transformació de la vida local; l'Ester Carreras recull les valoracions d'en Josep Maria Murlà, una figura ben polifacètica; la Berta Artigas ha descrit el lligam del mossèn Ramon Pijoan i la comunicació, i en Jordi Remolins ha fet un perfil del periodista de Campdevàrol, Jaume Espuny. Tots ells, i tants d'altres, han esdevingut unes peces fonamentals per situar els pobles i els seus entorns a l'eix de la informació. Per fer que la clientela siguin els ciutadans, amb tot el que això comporta.

Redacció de la revista banyolina Horizontes. Hi ha, d'esquerra a dreta: Joan Olivas, Josep Blanch, Rafel Angelats, Jaume Boix, Nuri Duran, Pla, Sarquella, Masgrau. Gener de 1971 // PROCEDÈNCIA: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estanty, Fons de Joan Olivas i Coll. Autor desconegut.

Qui no publica a Olot...

RESSEGUIM LA HISTÒRIA DE LA PREMSA DE LA CAPITAL GARROTXINA DES DELS SEUS ORÍGENS CARLINS I MUNTANYENCs FINS AL CANVI DE PARADIGMA DIGITAL

Francesc Ginabreda > TEXT

La premsa olotina va veure la llum fa més d'un segle i mig, en ple apogeu de la Renaixença i en ple interludi de les guerres carlines, dos anys després de la primera llei promulgada a l'Estat espanyol que establia l'obligatorietat de l'educació primària. En castellà, naturalment. Ens hem de situar al 1859, el mateix en què es van reinstaurar els Jocs Florals. En una època de gran inestabilitat política, amb la pèrdua progressiva de les colònies d'ultramar, la proliferació i la importància de les publicacions periòdiques no feien altra cosa que augmentar.

Sigui com sigui, la flama dels orígens del periodisme a la capital de la Garrotxa no és la d'un tronc d'alzina que crema tota la tarda, sinó la d'un paper de diari, valgui la redundància, que és tan fulgurant com efímera. Però la qüestió és que la premsa va veure la llum, i no ho diem en un sentit purament metafòric, perquè la primera publicació olotina va néixer amb el nom de *La Aurora Olotense*, que portava per subtítol un magnànim *Revista universal*. Anaven forts: «*El saber es la vida, la ignorància es la muerte; el saber es la luz, la ignorància la oscuridad*». Una subscripció mensual costava quatre rals –literals–.

L'ambiciosa flama de *La Aurora* només va durar cinc mesos, però al cap de poques setmanes ja hi havia una altra revista en

circulació, *El Faro de la Montaña*. En el primer exemplar, el seu director es lamentava de la «*falta de vías comunicativas*» que no permetien «*el engrandecimiento de Olot*», problemàtica que continuaria durant molts anys. *El Faro* contenia informacions de tot tipus i es presentava amb un aire més jovial, més sorneguer: tant podia informar d'un conflicte internacional com celebrar la presència d'un «*buen billar*» en un nou cafè del Firal –«*Y luego se dirá que no progresamos!*»–, demanar la venda de peix realment fresc o informar del nom de casada d'una esposa acabada d'estrenar, una tal Dolores Fuertes de Barriga.

L'humorisme no va impedir que *El Faro* desaparegués al cap de quatre mesos. En aquell 1859, mentre el general Prim lluitava a la guerra del Marroc i Narcís Monturiol feia les primeres proves amb el seu submarí, Olot havia vist el naixement i la mort de dues capçaleres: atrevides, castellaneres i heterogènies. Efímeres, certament, però precursors de la gran expansió que viuria la premsa de la ciutat, en paral·lel al conjunt de la premsa catalana, durant les darreres dècades del segle XIX. Per això cal reconèixer el mèrit al seu artífex, Teodoro de Mena Zamora –que no era olotí–, músic i autor teatral a més de periodista, que va fundar al-

tres diaris a Barcelona, Sabadell i Arenys de Mar. Les espurnes de l'anomenada 'edat d'or' de la premsa catalana.

Entre carlins i pessigolles. Una edat d'or, això sí, que trigaria una mica a fer-se realitat a la terra dels volcans, i és que els olotins van haver d'esperar quinze anys per poder tornar a adquirir publicacions locals. Primer va ser *El Iris*, la capçalera del qual incloïa el cèlebre eslògan carlí «*Dios, Patria, Rey, Fueros*», i després van aparèixer *La Locomotora*, *El Montsacopa*, *El Eco Olotense* o *La Comarca leal*, aquesta última particularment interessant des d'un punt de vista tradicionalista i geopolític, ja que era «*Eco de Vich, Berga y Olot*», és a dir, les tres puntes del triangle que formaven la *muntanya catalana*, construcció ideològica conservadora, ruralista i religiosa ideada com a resposta contra la lluita de classes. La seva millor comparsa va ser la revista *Sanchi Nova*, emparada en les mateixes idees i capitanejada per Berga i Boix i els germans Vayreda. No en va, l'autor de *La punyalada* va publicar, l'any 1900, una novel·la que duia el mateix nom.

A finals del XIX també van irrompre *La Unión*, *La Abeja* i *El Olotense*, portaveu del Centre Catalanista, que es va convertir en *L'Olotí* el 1890, i de pas en el primer diari en català de la ciutat. L'altra gran publicació sorgida a les portes del segle XX va ser *El Deber*, catòlica i de llarga trajectòria (1897-1935), inicial-

Portada de la revista 'Olot Misió'.

que va durar dècades. *L'Arriba España!*, el setmanari falangista que acaparava la cobertura informativa de la postguerra, es va publicar des del 1939 fins al 1969, tres anys després de la Llei Fraga. En el seu darrer número, que comptava amb alguns textos escrits en català, anunciaven que la línia de tren Olot-Girona tenia els dies comptats i proposaven un Rèquiem «sin más paliativos». *El Carrilet* i *l'Arriba España!* compartien final de trajecte, però amb una petita diferència: la revista del Movimiento encara va ser a temps de reinventar-se i convertir-se en *La Garrotxa*, present als quioscos olotins fins al 1979. Joan Casulà signava l'article d'acomiadament que apareixia a la portada del seu últim exemplar.

Quatre anys abans de la transformació de *l'Arriba España!* a *La Garrotxa*, havia començat a circular *l'Olot Misión*, agafant el relleu de la revista *Misión*, inaugurada el 1955. L'origen i el nom de la revista es troben en la Santa Missió que es va celebrar aquell any a la ciutat. Aviat va fer la competència

nacionalcatolicista a *l'Arriba España!*. El panorama periodístic municipal tenia dos cavalls de batalla, però no hi havia cap mitjà divergent per oferir un punt de vista necessàriament diferenciat sobre la realitat social. Encara caldria deixar passar un temps per tenir, altre cop, un ventall plural i democràtic de publicacions a l'abast. Fins llavors, molta roba i poc sabó: moltes coses per dir i pocs mitjans per fer-ho.

Abans del repte digital. *L'Olot Misión* es va publicar regularment fins al 1979,

ment escrita en castellà i posteriorment, a partir del 1908, en català. Sovintejaven noms força curiosos, en aquells anys de lluites obreres i designis republicans: *L'All*, *L'Ull*, *L'Ullera*, *El Fluviol*, *El Follet* o *El Fusell* desfilaven en companyia de la *Vida Olotina*, òrgan de la Lliga Regionalista més endavant anomenat *Seny*. Amb la dictadura de Primo de Rivera, el castellà va tornar a imposar-se durant una llarga temporada i no va ser fins l'arribada de la Segona República que la situació es va normalitzar. Algunes publicacions van cobrar protagonisme,

com *El Despertador*, *Ciutat d'Olot* o una *Esquerra* d'allò més ideològica; d'altres van recuperar-lo, com *La Tradició Catalana*, que manlleua el títol i el credo del llibre homònim del bisbe Torras i Bages, i *Pessigolles*, una excepcional revista satírica que va aguantar fins que va començar la guerra, com tantes altres capçaleres atropellades pel feixisme.

De la postguerra a la transició. El franquisme va ser la travessa del desert per la llibertat de premsa i per la premsa en català. Què hem de dir! Una travessa

A dalt, redactors del diari satíric 'L'Ull' // PROCEDÈNCIA: ACGAX. Servei d'imatges. Col·lecció d'imatges de Josep M. Dou Camps. Autor desconegut, 1913. **A l'esquerra, presentació del número 1 de la revista 'Gra de Fajol'** a Olot, l'any 1980 // PROCEDÈNCIA: ACGAX. **A la dreta, en Ramon Estéban, que va ser director del setmanari 'Doble Set'**. Any 1991 // PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Girona. CRDI (Fons El Punt-Joan Prat).

El 'Soroll' d'un poble

DES DE L'ANY 1990, LA REVISTA 'EL SOROLL DE LES FONTS' DE SANT JOAN LES FONTS S'HA CONSOLIDAT GRÀCIES AL FINANÇAMENT MUNICIPAL DE LA PUBLICACIÓ

Jordi Altares > TEXT // Jordi Nierga > FOTOGRAFIA

El Soroll de les Fonts és una de les publicacions més longeves i amb major tirada de la Garrotxa. Actualment, compta amb dues publicacions anuals i surt amb 1.700 exemplars que veuen la llum des del setembre de 1990. Fins ara, suma 74 números que arriben a totes les llars del municipi.

Els antecedents històrics de publicacions al municipi són més aviat minsos. A Sant Joan les Fonts hi consten les publicacions *Brams d'Ase* i *l'Estalvi* a principis del segle XX. La primera, cronològicament, va ser *l'Estalvi*, editada el 1917 pel prohoms local Francesc Caula, que presentava els comptes d'una caixa d'estalvi. D'altra banda, *Brams d'Ase* apareix en etapa de la Segona República i tenia un contingut satíric que volia reflectir la vida social del municipi.

El punt de partida.

Pel que fa a *El Soroll de les Fonts*, la publicació va néixer en un context d'ebullició sobre el periodisme i la cultura al poble. De fet, no es pot destriar el seu naixement sense que arribés un any abans *La Veu de Sant Joan*, l'emissora

municipal que encara continua en actiu. En aquell moment, un grup de joves estaven engrescats per la comunicació i en fer activitats que els impliquessin en el seu municipi. És en aquest escenari quan, Xavier Valeri, responsable dels informatius de *Ràdio Sant Joan*, proposa a l'alcalde del moment, Irvin Sala, l'edició d'una revista municipal que comptés amb el patrocini del consistori. «Érem una generació interessada en aquest tema, que havíem pogut estudiar i ens vam apuntar a l'emissora», recorda Valeri. El primer director en su-

bratlla l'aposta que va fer l'aleshores alcalde amb la finalitat d'«ensenyar tot l'ambient cultural i generar activitat al poble.»

Sala va veure amb bons ulls la proposta, però va demanar un any de marge per tirar-ho endavant perquè les arques públiques acabaven de finançar el naixement de l'emissora de ràdio municipal. Tot i això, la voluntat de tenir una revista es va fer pública i van anar-se sumant voluntaris que volien participar en la redacció. D'aquell grup inicial, a banda de Valeri, hi destacaven Daniel Sánchez

i Joan Carles Gómez, redactors en cap; Nuri Gussinyer, al disseny i a les seccions d'art; Esther Santaló, en literatura, o el cuiner Pep Nogué en una secció de gastronomia. Inicialment, sortia en format trimestral, però des de 1998 que la seva publicació és semestral.

Les primeres pàgines del primer exemplar són una declaració de les intencions de la revista i un reflex del bullici polític que tenia el municipi a finals del segle passat. La revista sempre ha comptat amb una salutació, més o menys extensa, de l'alcalde. L'aleshores batlle, l'esmentat Sala, començava ja parlant d'una «senzilla constatació» que, malgrat el temps, és prou explícita sobre el moment: «Tot el que pot desanimar els dirigents d'aquest poble, tot el que pot deslluir la imatge del nostre municipi i dels seus nuclis, està explotat de tal manera que molts dels nostres convilatans arriben a dubtar dels valors particularment remarcables del nostre municipi en tots els àmbits.»

Per la seva banda, Valeri també emmarca el naixement de la publicació en la normalització lingüística del català i confiava, aleshores, que fos «un plafó en el qual hom pugui desenvolupar les seves inquietuds literàries, artístiques, polítiques o ètiques.»

Els continguts. La revista santjoanenca ha navegat sempre entre les aigües del seu equip redactor i les necessitats del

A dalt, la portada del número 1 de la revista 'El Soroll de les Fonts', de l'any 1990.

A baix, la del número 67, de l'any 2018.

consistori de difondre les activitats municipals i oferir un resum de la seva activitat. La línia entre què fa l'Ajuntament i la propaganda de qui el governa ha estat sempre difusa arreu i fins i tot carregada de punts de vista personals. *El Soroll de les Fonts* no s'ha escapat de ser motiu de precís i preguntes a les sessions plenàries per aquesta raó.

De la revista, completament digitalitzada, en destaca com les reivindicacions sobre diferents espais s'acaben convertint després en realitat. Per exemple, en el primer número Jordi Espadale hi fa un escrit sobre el Boscarró, que aleshores era una pedrera de basalt abandonada i que amb el pas del temps ha esdevingut un dels reclams turístics. El mateix passa amb reivindicacions de la Torre de Canadell o l'Estada Juvinyà, que just es va començar a restaurar el 1990 i que ara és la seu de la Biblioteca Francesc Caula.

En Xavier Valeri, primer director d'*'El Soroll de les Fonts'*, al castell Estada Juvinyà.

En la seva recerca de l'objectiu inicial de ser una revista oberta al poble, hi han tingut presència diferents entitats i equipaments municipals. S'hi ha pogut plasmar les inquietuds del Casal d'Avis o l'Associació de Comerciants, així com la feina de l'escola Castanyer. Més recentment, i impulsat per l'aleshores equip de comunicació del consistori, el número del juny de 2020 es va dedicar a explicar com Sant Joan les Fonts havia viscut el confinament derivat de la pandèmia del coronavirus.

Alguns noms propis. A banda de Xavier Valeri, en el recorregut històric de la publicació també és important el nom d'Alfonso López del Valle, el director més llongeig que ha tingut. La seva mort, l'octubre de 2009, va ser protagonista del número 50 de la revista, que d'aquesta manera va dedicar un sentit

homenatge a aquest home nascut a Lleó el 27 d'agost de 1922. Tot i ser veterinari de professió, va coordinar *El Soroll de les Fonts* i també feia un programa de poesia a Ràdio Sant Joan. Per tot plegat, el 1994, se'l va nomenar fill adoptiu de Sant Joan. Després del seu lideratge, la direcció de la revista ha recaigut en el regidor de comunicació que establís el cartipàs municipal.

Del Valle va ser autor de les primeres portades de la revista, que tenien un component artístic en un estil que va durar fins al número 33 amb diferents creadors. A partir d'aleshores hi prenen pes les fotografies i una maquetació clarament influenciada per la que tenia aleshores la revista *La Comarca d'Olot*, que comptava amb una portada amb diferents imatges i titulars del més destacat de l'actualitat. Darrerament, la revista s'ha anat professionalitzant i hi ha guanyat pes les entrevistes a persones rellevants de Sant Joan. Ha servit també per donar espai a la publicació dels pregons de la festa major o als relats guanyadors dels Premis Contes Fantàstics que s'organitzen entorn de la fira de Bruixeria. També hi ha espai per a la secció de viatges de Joaquim Ferrer o la d'història local que continua fent Xavier Valeri, primer director i ara el col·laborador més veterà. Un dels espais que gaudeix de més èxit és la secció Records, d'imatges antigues, gràcies sobretot al fotògraf local Xavier Brunsó i a la col·laboració ciutadana.

Valeri considera que la revista està consolidada. En primer lloc, perquè la seva viabilitat econòmica recau a les arques municipals, i d'altra banda perquè ha aconseguit fer-se ressò de notícies municipals i de diferents entitats que hi participen, convertint-se en el *Soroll* del batec del poble. ■

Cròniques des del 'Puigsacalm'

EL GRUP EXCURSIONISTA, CULTURAL I ALPINISTA (GECA) EDITA DES DE 1984 UNA REVISTA QUE S'HA CONVERTIT EN EL REFERENT INFORMATIU DE LA VALL D'EN BAS

Ramon Esteban Bochaca > TEXT // Pep Sau > FOTOGRAFIA

En Pere Gelis Torró va néixer el 1954 a Sant Esteve d'en Bas. Quan era petit els seus pares, Florenci Gelis Domènech i Caterina Torró Riera, regentaven una botiga anomenada can Pericus. S'hi podia comprar roba, feia la funció d'oficina de correus i, a més, tenia una petita llibreria. En Pere recorda que els pares parlaven llargues estones amb amics a la rerebotiga, i ell corria per la sala i escoltava les converses. Conversaven sobre el poble, i també de política o de revistes i llibres. Algunes d'aquestes publicacions eren prohibides pel règim.

Abans de 1975 al poble de Sant Esteve l'única publicació existent era el

Full Parroquial, editat setmanalment pel Bisbat de Girona. Precisament, aquell mateix any La Hermandad de Labradores i Ganaderos, predecessora de l'actual Cooperativa de la Vall d'en Bas, va publicar per primer cop la revista *Vernitallat*. La Hermandad havia estat fundada el 1944 i li va correspondre representar els interessos rurals durant els anys del franquisme. S'editava sota el paraigua de l'Ajuntament, que la continua publicant un cop a l'any.

Poc després, el 1979, en plena ebullició social i política de la Transició, dotze joves del poble, entre ells en Joan Pujolriu, conegut com en Menguis, en

Simon Sala, en David Ortiz i en Pere —que ja tenia 25 anys—, van organitzar la primera marxa popular anomenada *La Lletissonada*. Arran d'aquella prova es van recuperar camins i un símbol local, el Lletissó. Alguns d'aquests joves formaven part del Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN), uns quants altres integraven el Comitè Antiurani d'en Bas —el 1980 hi havia un projecte industrial molt polèmic que volia explotar mines d'urani a cel obert al Collsacabra—, mentre que la resta no estaven tan polititzats.

Eren joves i es consideraven catalanistes i d'esquerres. Segons explica en

En Pere Gelis, amb alguns exemplars de la revista 'Puigsacalm', a la Vall d'en Bas.

Pere, estimaven i defensaven la muntanya i la cultura. El context polític i social de la transició de l'Estat cap a la democràcia marcava profundament el seu dia a dia. Era un moment de canvi, de creació i de revolta. Volien recuperar les llibertats que havien sigut retallades per la dictadura i sense adonar-se'n estaven creant nous espais alternatius i trencadors amb aquell passat gris i asfixiant.

El GECA i 'Puigsacalm'. *La Lletisonada* fou un èxit. Tant, que el 1984 d'aquell embrió en va néixer oficialment el Grup Excursionista, Cultural i Alpinista (GECA) i, amb aquest, una nova publicació: la revista que actualment coneixem amb el nom de *Puigsacalm*. L'objectiu inicial era tan sols explicar i informar els socis sobre les activitats que organitzava la nova entitat. S'emmirallaven i seguien els passos de la revista *Muntanya*, editada pel prestigiós Centre Excursionista de Catalunya (CEC), i a partir d'aquell moment no ha deixat de publicar-se en periodicitat trimestral fins avui.

En un inici, en Pere, que treballava en el món de les arts gràfiques, era l'encarregat de crear la publicació. Ho va fer tot sol durant els primers set anys. «El que va començar com un trist foli fotocopiat a dues cares, es va convertir ben aviat en una petita revista grapada i a tot color», diu.

La rebuda del poble fou molt positiva: l'entitat excursionista creixia i la revista, paral·lelament, també. Això sí, en les primeres publicacions tenia un altre nom, *Circular Social*. Ràpidament, però, es van adonar que la gent d'en Bas tenien davant seu un perfil que sempre hi era i mai fallava: omnipresent i majestuós s'alça el *Puigsacalm*. No van dubtar, doncs, a canviar el nom de la revista en honor a la muntanya que sempre mira el poble i a la Vall d'en Bas.

Excursionisme, cultura, política...

De mica en mica van anar ampliant els temes, ja no es limitaven a escriure sobre activitats del GECA i de les diferents rutes excursionistes. Així, incloïen notícies que afectaven el habitants del municipi, parlaven de cultura local i catalana, d'activitats a la natura o donaven opinions socials i polítiques. Van organitzar trobades i conferències que no van deixar a ningú indiferent, i portaven oradors i intel·lectuals com ara Lluís Maria Xirinacs, polític, defensor de la no violència, doctor en Filosofia i sacerdot, o Toni Strubell i Trueta, filòleg i polític català. Aquests actes, en plena transició democràtica, van escandalitzar alguns i van estimular molts d'altres.

Quan sortien els primers butlletins del GECA la gent ja l'esperava. Volien saber què havia passat els últims mesos a la seva localitat i no assabentar-se'n només a través del butlletí de l'Ajuntament. «Quan un historiador o un periodista vulgui saber què passava a la Vall d'en Bas fa 20 o 30 anys, mirarà la revista *Puigsacalm*», comenta en Pere, que afegeix: «Aquest és l'objectiu! Hem volgut parlar de la cultura, de la política, de les problemàtiques socials que afecten al poble i, per descomptat, de l'excursionisme. L'altre publicació, *Vértallat*, respon més als interessos de la pagesia i no deixa de ser una revista oficialista de l'Ajuntament.»

De la primera edició en van imprimir 50 còpies, que corresponien al nombre de socis. La revista es finançava exclusivament amb la quota de 1.000 pessetes anuals que cada membre del GECA pagava. En aquells orígens només hi treballava en Pere, mentre que ara hi col·laboren sis persones: la Laia Martí, en Menguis, en Ramon Puigvert, en Pere Compte i en Sergi Plana, a més d'en Pere. Cap d'ells cobra per la feina. Des de fa un temps, la revista té un consell editorial i es financia no només amb les aportacions dels socis, sinó també amb publicitat. I, per descomptat, continua essent un ingredient indispensable la voluntat de tothom que la fa possible.

L'evolució també es fa evident amb el nombre de socis: dels pocs que hi havia en aquelles primeres 50 fotocòpies, el GECA ha anat creixent i avui ja en són 750. En total, durant aquests 38 anys d'història ja hi ha 152 publicacions i, per tant, no es pot parlar de les últimes quatre dècades de Sant Esteve d'en Bas sense referir-se a *Puigsacalm*. La revista té molta influència social i política, i si ens aturem a qualsevol establiment de la Vall d'en Bas –i d'Olot, també– trobem la publicació situada al costat dels diaris. No sembla, pel seu aspecte, una revista d'un grup excursionista, ja que la seva presentació és d'una publicació professional. Al marge de les seccions indispensables en un treball d'aquestes característiques –rutes, sortides fetes, activitats per als grans i per als petits...– podem trobar-hi temes de caire etnogràfic com, per exemple, articles d'oficis i empreses antigues del poble o sobre la recuperació de documentació històrica local, que comparteixen protagonisme amb apartats d'opinió o perfils de personatges d'en Bas, entre d'altres.

Des de 2016, d'altra banda, els veïns de tot el municipi disposen d'una tercera publicació, *La Vall Bull*, el butlletí d'informació municipal de la Vall d'en Bas editat per l'Ajuntament que es publica trimestralment.

Primera edició de la revista 'Puigsacalm', aleshores anomenada 'Circular social'. Any 1984 // PROCEDÈNCIA: Arxiu GECA.

La premsa banyolina

LA PREMSA LOCAL, TOT I LES SEVES LIMITACIONS I UNA DURADA SOVINT EFÍMERA, ÉS UNA FONT IMPRESCINDIBLE PER COPSAR EL BATEC D'UNA POBLACIÓ AL LLARG DELS ANYS

Jordi Galofré > TEXT

A Banyoles, la història de la premsa es va iniciar el 1886 amb la publicació d'*El Bañolense*. Va ser un setmanari escrit en castellà, amb una presència escadussera del català i amb un subtítol que era tota una declaració d'intencions: *Defensor de los intereses morales y materiales de la población*. Va ser fundat i dirigit per Pau Rodríguez Caixàs, el primer periodista banyolí conegut, que li va donar una orientació progressista i republicana. Va durar poc més de tres anys (1886-1890).

Quatre anys més tard, el 1890, va aparèixer la primera publicació periòdica en català, *La Baylarina*, un setmanari de caràcter literari i festiu, fundat i dirigit per Joan Dorca, d'ideologia republicana. Tot i publicar-se a Banyoles, volia ser una publicació d'àmbit nacional. Va tenir una durada efímera (1890).

Durant aquests inicis hem d'esmentar, també, *El Semanario de Banyoles*, d'orientació conservadora, catòlica i catalanista, amb informació local i literària. Tot i que va començar en castellà, el català hi va anar guanyant presència. El propietari va ser un destacat carlí, Ramon Gusiñer, i el seu primer director va ser un capellà, mossèn Josep Simon i Jubany. Va durar poc més de quatre anys (1894-1898).

En aquests anys finals del segle XIX van aparèixer a Banyoles algunes publicacions més, com ara *El Pueblo*, d'orientació republicana (1896-1897), totes de durada efímera.

Capçaleres dels setmanaris
'El Bañolense' i 'La Baylarina'.

PROCEDÈNCIA: Arxiu Comarcal
del Pla de l'Estany.

Una trentena de capçaleres. En les tres primeres dècades del segle XX es van publicar a Banyoles una trentena de revistes, en català i en castellà, d'orientació dretana i esquerrana i de durada desigual. N'esmentem les més destacades.

D'una línia política de dretes trobem *La Catequesis* (1905-1906), *Bañolas* (1906-1907), *El Distrito* (1907), *La Defensa* (1908-1909) *Tradició y Progrés* (1909), *Setmanari de Banyoles* (1910-1912), *La Creu* (1912-1917), *Gazeta Banyolina* (1914-1918) i *Vida Banyolina* (1922-1931). Totes aquestes publicacions defensaven, sovint amb molta energia, una línia política conservadora i catòlica, i mantenien enceses polèmiques amb la premsa progressista. De totes aquestes, cal destacar *Vida Banyolina*, ja que va durar nou anys, cosa que és un cas insòlit pel que fa a la supervivència. Entre les persones que van impulsar aquestes publicacions trobem el periodista Baldomer Trullàs i Domènech (Banyoles, 1873-1910), el carlí Joaquim Boschmonar i, molt especialment, el polític conservador Joaquim Coromina i Gispert-Saüch (Banyoles, 1868-1936).

La premsa d'esquerres està representada per *El Amigo del Pueblo*, *Juventud*,

L'Avenç de la Garrotxa, *Gent d'Ara* i *Gent Nova*. *El Amigo del Pueblo* (1909-1912), impulsada pel Grup de Cultura de l'Ateneo Bañolense, i la seva continuadora *Juventud* (1912-1915), òrgan de l'entitat banyolina Foment de Cultura i Sport, són dos representants de la premsa progressista a Banyoles, i una bona font d'informació sobre les activitats republicanes, sovint polemitzant amb la premsa de dretes. Les dues publicacions es van publicar en castellà, tot i una presència escadussera del català. Els seus principals impulsors van ser Francisco Ballesteros, Martí Mompí i Martí Puig.

En canvi, totalment en català es va publicar *L'Avenç de la Garrotxa*, que són dues capçaleres diferents. La primera, publicada el 1910, va ser l'òrgan de la Unió Nacionalista Catalana, una de les primeres entitats catalanistes de Banyoles. La segona, publicada el 1916, va ser l'òrgan de la Unió Federal Nacionalista Republicana de Banyoles. També en català es van publicar *Gent d'Ara* (1926) i *Gent Nova* (1930-1931), dues publicacions combatives impulsades per un personatge singular, Baldiri Juscafresa, que més tard seria el principal dirigent del sindicat camperol Acció Social Agrària.

Efervescència republicana. La proclamació de la República va significar l'inici d'un període de gran

republicana independent, dirigida per l'impressor Narcís Garanger i Sala, *Friselda* (Figueres, 1888-Banyoles, 1975). La repressió del Sis d'Octubre de 1934 va provocar el tancament de *Renovació* i *El Lluitador*. *La Veu del Poble* és posterior, però, malauradament, se'n conserven pocs exemplars.

L'opció dretana, d'altra banda, va ser defensada per *El Banyolí* i *Avant*. *El Banyolí* (1931-1934) va ser un periòdic de contingut conservador i catòlic i va defensar aquestes opcions tant pel que fa a la política local com a la nacional i a l'estatal. El seu principal impulsor va ser l'advocat regionalista Narcís Malagelada, que va morir assassinat el 1936. Pel que fa a l'*Avant* (1935-1936), es va situar en l'òrbita de la Unió Democràtica de Catalunya i va mantenir una línia molt més moderada que *El Banyolí*. Va ser dirigit per Isidre J. Palmada i un dels seus redactors principals va ser Miquel Vilanova. El daltabaix de 1936 va provocar que deixés de publicar-se.

El desert del franquisme.

Com en tants altres camps, la dictadura franquista va suposar una interrupció dràstica d'aquesta activitat periodística i va convertir Banyoles en un desert, des del punt de vista de les publicacions periòdiques, amb molt poques excepcions: fulls parroquials, butlletins d'entitats de consum intern dels socis i alguna revista escolar, totes escrites en castellà, per una ignominiosa imposició governativa.

Enmig d'aquesta desolació, l'any 1946 va aparèixer una nova publicació, *Horizontes*, sota el paraigüa de l'Església. La revista es va haver de publicar en castellà, i a poc a poc la presència del català, inicialment escadussera, va anar creixent, amb alts i baixos, segons la vigilància de la censura. Tot i el pes

activitat política, que es va traduir en l'aparició d'onze publicacions periòdiques noves en català, gairebé totes de caràcter polític i la majoria d'esqueres.

L'opció republicana va ser defensada per *El Camp* (1931-1932), òrgan de l'Acció Social Agrària de Baldiri Juscafresa; *Esclat* (1931-1933) i la seva continuadora *Renovació* (1933-1934), en la línia d'Acció Catalana i impulsades

per Jacint Masgrau, que va ser el primer alcalde de Banyoles en època republicana; *Socialisme* (1931-1932) i *El Socialista* (1932-1933), les dues publicades per la secció local de la Unió Socialista de Catalunya; *El Lluitador* (1933-1934), òrgan d'una aliança electoral anomenada Federació Agrària Social Obrera de Banyoles (FASO), i finalment, *La Veu del Poble* (1935-1937), d'orientació

A dalt, en Joaquim Boschmonar –a la dreta–, impulsor de la premsa banyolina conservadora, llegint 'El Correo Catalán'; a l'esquerra, en Martirià Butinyà // PROCEDÈNCIA: família Butinyà. A baix, la redacció del periòdic 'Avant', presidida per mossèn Agustí Burgas; a la dreta, el director, l'Isidre J. Palmada, i l'impressor, en Narcís Garanger // PROCEDÈNCIA: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, col·lecció Lluís Martí.

‘El Pont Nou’ de Camprodon

LA REVISTA MENSUAL DIRIGIDA PER XAVIER SURINYACH VA OFERIR UN PERIODISME CRÍTIC I DESINTERESSAT A LA VALL DE CAMPRODON DES DE L'ANY 1991 FINS AL 1996

Jordi Nierga > TEXT I FOTOGRAFIA

Sovint la perspectiva és necessària, fins i tot profitosa, si el que es vol és impulsar un projecte des de la distància. Aquest podria ser un plantejament contradictori quan es parla de periodisme local, d'aquella informació que llisca pels carrers dels pobles, però no si ens referim a *El Pont Nou*. La publicació va néixer el gener de 1991 i va deixar de picar tecles el 1996, havent assolit l'objectiu precís que els seus ideòlegs pretenien de bon principi: «Posar damunt la taula de la comarca una opinió independent dels poders d'aquí.»

Quan en Xavier Surinyach (Camprodon, 1939) parla de *comarca* es refereix al terme etimològic més reivindicatiu possible: «Aquí sempre hem dit que la Vall de Camprodon és una comarca pròpia, amb la seva particularitat, al Ripollès ens hi hem sentit com posats en calçador». En aquells anys, a les beceroles de l'aventura periodística, ell vivia a Menorca, on exercia d'arquitecte, però a través dels vols no deixava de mantenir viu el seu vincle amb els orígens: de dimarts a divendres, a les Illes Balears, i de divendres als dimarts, al cor de l'Alta Vall del Ter. «Va ser a partir d'aquesta situació personal que neix la revista», detalla el protagonista just abans de puntualitzar que, com ell, molts dels redactors i col·laboradors també es-

crivien des d'una posició prudentment apartada: «La majoria érem persones que havíem arrelat a fora i miràvem la vall sense aquells interessos, ni econòmics ni emocionals, que ens poguessin influenciar. Érem un grup de gent arrelada i desvinculada al mateix temps: teníem un gran coneixement del territori, però no teníem cap pressió.»

La carta de presentació, per tant, era concisa: *El Pont Nou* arribava per exercir un periodisme alliberat, rellevant així la voluntat informativa que havien tingut revistes llunyanes, de primers de segle, com *La Muntanya*, *La Font Nova*, *La Costinyola* o *El Muntanyenc*. Ja en el seu primer editorial marcava les pautes amb fermesa: «Els problemes de la vall i del conjunt dels seus habitants seran la nostra principal preocupació informativa, i ho farem conscients que, gairebé sempre, la seva solució està del tot allunyada de la visió que es té des del calidoscopi personal de cada grup o capelleta.»

Un impacte immediat. Surinyach reconeix que la primera edició, realitzada des de Mataró, va ser una mera «prova», però també va suposar el punt de partida d'un itinerari que va continuar «amb inèrcia», assolint una notòria rellevància a les contrades. El moment cabdal va

arribar ben aviat, tot just amb el segon número, gràcies a un reportatge que lluïa un titular mordaç, 'De cara a la paret', un autèntic dard al projecte plantejat al Pont Nou, on la idea era fer-hi un gran mur. «Ens hi vam enfrontar: vam explicar el que es volia fer i demanàvem que l'obra fos diferent, i ho vam aconseguir, va ser tot un èxit. El que reclamàvem era que s'eliminés qualsevol mur des de la resclosa fins al pont, que els treballs es limitessin a l'enjardinament de l'antic pendent natural», fa memòria qui va ser director d'*El Pont Nou*.

La informació implicava una reacció, símptoma que la revista havia caigut dempeus. I tal context, evidentment, va significar un seguit de repercussions entrelaçades: la publicitat va anar creixent i això va permetre un avenç tècnic que es va manifestar, entre altres formes, amb l'adquisició d'una bona càmera fotogràfica. El procediment, a més, estava clarament delimitat: les reunions del consell de redacció se celebraven a Camprodon el cap de setmana, on es debaten i distribuïen els temes, i després en Xavier ho maquetava i compaginava amb l'ajuda dels professionals del diari *Menorca*. La publicació s'imprimia a les illes, i una vegada al mes Surinyach arribava a la vall carregat amb dues maletes plenes de revistes, de tiratge mensual.

Corresponsals, ideologia i rumors. Més enllà dels temes punyents, un dels

Diversos exemplars d'‘El Pont Nou’.

PROCEDÈNCIA: fons Xavier Surinyach.

altres valors afegits era la qualitat transversal dels continguts, que abraçaven tota l'àrea d'influència. «Vam buscar un corresponsal a cada poble, pràcticament eren tots amics nostres», diu Surinyach, que repassa alguns noms d'aquells efervescents periodistes locals: per exemple, en Miquel Peral, col·laborador de *Les Garrotxes*, s'encarregava de la zona de Setcases; l'empresari Llorenç Birba, autor del prestigiós llibre *La Vall de Camprodon*, era l'home del temps; la Carme Álvarez parlava de cuina, amb receptes com ara perdius a la cassola i llengua de vedella, o l'Esteve Amigó escrivia sobre rutes a peu focalitzades a la part més garrotxina de la vall. Tots ells formaven part d'un projecte que tenia seccions i formats habituals, com ara entrevistes a personatges rellevants, articles sobre salut o cròniques esportives. Ara bé, al darrere també hi havia un enfocament perspicaç, veritables reclams per als lectors: a partir del segon número es va apostar per arribar als quioscos mitjançant una única fotografia de portada que fos «bonica, cridanera i lligada amb un tema de controvèrsia», i amb la publi-

cació consolidada es va fer un pas més aportant un cert groguisme a l'interior, amb la incorporació de la secció Hem sentit pels quatre cantons, que estava alimentada, bàsicament, per la rumorologia. «Va tenir més ressò del que tocava, em temo que la gent sobretot ens llegia per aquestes xafarderies.»

Però *El Pont Nou* no destacava per aquestes pàgines tafaneres. O no només, almenys. Des del començament va fidelitzar-se amb una línia editorial molt sòlida, «era catalanista, independentista i a favor dels Països Catalans», i aquest va ser un dels motius que va fer topar la revista amb certes altes esferes. «En aquella època encara hi havia un caciquisme fort, alguns elements que dominaven els imputs econòmics i socials, però a nosaltres ens motivava poder intervenir des de la nostra independència i les nostres petites capacitats», assenyala Surinyach, qui també il·lustra aquesta influència política amb alguns casos curiosos: al ferrer del poble li van prohibir anar a fer el jornal a la casa del director de la publicació, i un alcalde de la vall va vetar la tasca d'un corresponsal.

Tot i aquests entrebancs es va prosperar, tant és així que fins a la vall hi va anar a parar un Premi Tasis-Torrent com a millor publicació comarcal de 1991. El moment àlgid es va viure entre els anys 1992 i 1993, un període en el qual hi havia la millor de les empenyes: «aleshores tots encara manteníem la il·lusió». Entre el gener de 1994 i el setembre d'aquell any, però, es produeix un parèntesi, ja que en Xavier afronta altres reptes, com ara una travessa en vela a l'Atlàntic i, principalment, la gerència a un Consell Comarcal del Maresme carregat de projectes i ambicions. Es va intentar una reenganxada a *El Pont Nou*, de fet es va reprendre el camí, però llavors el funcionament ja es basava més en la passivitat que no pas en l'entusiasme. Ara, quan ho recorda des de la perspectiva neta que ofereix el temps, Surinyach, qui també és un prolífic escriptor i actualment es dedica a fer de pagès a Menorca, reconeix que aquell repte va ser «una inquietud més a la meua vida». «En el fons tots tenim unes gotes d'esperit renaixentista, de tocar-ho tot», conclou. ■

En Xavier Surinyach mostrant el tema central del segon número d'«El Pont Nou», a Camprodon.

M3

El Club Futbol Ripoll va retornar a Primera Regional l'any 1980; precedits d'un pollastre i d'un home que porta un ninot i un bastó, els jugadors del Ripoll desfilen pel terreny de joc abans de començar el partit contra el Torelló.

ANY: 1980

AUTOR: DESCONEGUT

PROCEDÈNCIA: ARXIU COMARCAL DEL RIPOLLÈS. FONS D'IMATGES EL RIPOLLÈS (1977-1984)

M4

Un grup de jugadors de la UE Castellfollit agredeixen el col·legiat del partit, estirat a terra, al camp municipal de Castellfollit de la Roca; alguns espectadors i jugadors de l'equip contrari s'ho miren expectants.

ANY: ENTRE 1980 I 1985

AUTOR: JUAN A. ANDÚJAR JIMÉNEZ
PROCEDÈNCIA: ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA. FONS JUAN ANTONIO ANDÚJAR JIMÉNEZ

M5

Un grup de joves de Camprodon, a l'estiu, jugaven amistosos contra equips com el Girona o el Perpinyà; en aquesta imatge veiem els jugadors de l'Olot Jordi Figueras i Jaume Vilanova reforçant l'equip local. L'actriu Mary Santpere va fer la sacada d'honor.

ANY: 1970

AUTOR: DESCONEGUT
PROCEDÈNCIA: JOSEP JUNCÀ VIDAL (CASINO DE CAMPRODON)

PATRIMONI

GUERAU PALMADA > COORDINACIÓ

ARQUITECTURA

La Majestat de Beget 80

JOAN SALA [Olot, 1949. Historiador de l'art]

ARQUEOLOGIA

La vil·la dels Pompeu Satrió 82

JOAN FRIGOLA TORRENT [Besalú, 1985. Arqueòleg]
PERE CASTANYER MASOLIVER [Sant Privat d'en Bas, 1961. Arqueòleg]
JOAQUIM TREMOLEDA TRILLA [Lladó, 1962. Arqueòleg]

ETNOLOGIA

Els cavallets de Banyoles 84

GUERAU PALMADA [Banyoles, 1974. Historiador de l'art]
ÀNGEL VERGÉS [Banyoles, 1968. Mestre i filòleg]

HISTÒRIA

Montagut, un bany de temps 86

MÒNICA PAGÈS [Barcelona, 1972. Periodista]

NISSAGUES

Els Casabona d'Olot 88

ANTONI MAYANS [La Vall de Bianya, 1958. Arxiver]
XAVIER PUIGVERT [Olot, 1966. Arxiver]

Un dibuix de l'aparador
de Calçats Rovira.
PROCEDÈNCIA: Arxiu
Calçats Rovira.

BOTIGUES DE TOTA LA VIDA

Un negoci ben calçat 90

JORDI NIERGA [Banyoles, 1985. Periodista]

FAUNA

La garsa 92

EMILI BASSOLS I ISAMAT [Olot, 1965. Biòleg]

FLORA

Els lliris, bellesa remeiera 94

TERESA GARNATJE [Llanars, 1960. Científica del CSIC de l'Institut Botànic de Barcelona]
AIRY GRAS [Arbeca, 1988. Màster en biodiversitat i Màster en fitoteràpia]
MONTSERRAT PARADA [Figueras, 1968. Doctora en Farmàcia]
JOAN VALLÈS [Figueres, 1959. Doctor en Farmàcia]

Els cavallets de Banyoles

DELS ANTICS CAVALLETS BARROCS NO EN QUEDA CAP RASTRE, PERÒ SÍ QUE ES CONSERVEN
ELS CINC CAVALLETS –O CAVALLINS– COMPRATS EL 1908, PROBABLEMENT A OLOT

Guerau Palmada i Àngel Vergés > TEXT

Les primeres notícies que la vila de Banyoles havia tingut cavallets en la seva faràndula es remunten al segle XVII. Serien els cavallets més antics, dels quals tenim constància i que malauradament no s'han conservat. Així, l'any 1673, en la tradicional festa de la plantada de l'arbre de maig al centre de la plaça Major, van ballar els cavallets al ritme del tamborí i el flabiol, en un acte on també els acompanyaven el drac, el bou i el *borrico* amb gambals pels seus balladors. Generalment, després del ball, als balladors se'ls donava un bon refresc de melindros i un got de vi. L'any 1723 l'escultor barroc Marià Barnoya (1674-1736) va encarregar-se de fer quatre cavallets nous per a la Confraria del Ciri del Jovent de Banyoles, la confraria organitzadora de l'arbre de maig, dos d'ells dobles, pel preu d'onze lliures i quatre sous.

Amb motiu de la tradicional i solemne entrada del nou abat a la vila de Banyoles, acte documentat com a mínim des del segle XVI, també hi participaven els cavallets barrocs. El 20 de febrer de 1745 va arribar damunt d'una mula fra Ramon de Pedró, el nou abat del monestir de Sant Esteve. Al terme de Mata, com era costum, les autoritats municipals a cavall el van rebre amb una comitiva formada pels cavallets de la vila, músics i carruatges. Una altra entrada tingué lloc el 9 de juny de 1782 per l'antic portal de Girona: el

nou abat nomenat era Josep Gregori de Montero de Alós, i la festa fou molt lluada, amb un ball de cavallets, també de faixes, bastons i cintes pels carrers de la vila, amb una gran multitud de banyolins i forasters *«que no se podia passar per lo camí ral, per los carrers y plasas, en tant que els vells asseguraban no se haber vist tanta multitud de gent en esta villa»*. L'11 d'abril de 1790 va arribar el nou abat Ignasi de Gras de Taberner, i davant la plaça del monestir es va fer un ball de cavallets, que l'havien seguit des del terme de Mata, amb acompanyament de músics i una companyia de 70 homes armats amb fusells i escopetes. Al final, als balladors dels cavallets se'ls va donar un merescut refresc de vi, pa, ametlles i avellanes.

Els cavallets al segle XIX. La referència més antiga dels cavallets al segle XIX és al *Diari de Barcelona* de 1862, en què els cavallets van ballar juntament amb els gegants durant la festa major. Sembla que al segle XIX els antics cavallets barrocs encara sortien a ballar. Per exemple, l'any 1883 Miquel Planas va rebre la quantitat de 21 pessetes i 50 cèntims per fer ballar la parella de gegants en el tradicional Ball de Passada, com també Benet Teixidor, que va obtenir 21 pessetes *«por arreglo de los caballitos y gestos de córrer en la fiesta mayor»*. Molt probablement

hi havia més balladors implicats en els actes festius dels quals desconexim el nom. A partir d'aquesta data ja no es troben més notícies dels antics cavallets, i tot indica que va ser necessària la compra d'uns nous cavallets per la festa major a inicis del segle XX.

La connexió garrotxina. Durant les primeres dècades del segle XX la ciutat de Banyoles va tenir una relació molt estreta amb la Garrotxa, i es proveeix de figures de la cultura popular fabricades als tallers artesanals dels sants d'Olot. A tall d'exemple, l'any 1908 arriben probablement els cinc cavallets garrotxins; l'any 1916 es compren els gegants de la foneria Barberí del carrer Lorenzana d'Olot, i l'any 1924, durant la festa de Sant Martirià, els cavallets de Banyoles i d'Olot ballen conjuntament.

Com comentàvem, els nous cavallets de Banyoles es van comprar l'any 1908: el 10 d'octubre la comissió de festa major demanava a l'Ajuntament la compra de cinc cavallins –*cavallitos*– i un capgròs –*cabezudo*–. Per tipologia i mesures, els cinc cavallets banyolins fets en origen a base de fusta, cartró, guix i tela són molt semblants als cavallets d'Olot fabricats l'any 1904 per l'empresa d'imatgeria religiosa El Arte Cristiano, amb disseny del mestre de dibuix Francesc Estorch. Així doncs, probablement els cinc cavallets banyolins van ser comprats en aquest indret, tot i que no s'ha pogut trobar cap factura original de compra malgrat la recerca exhaustiva en arxius. Precisament, aquests cavallets,

Cavallet amb el nou vestuari dels Cairuts i Rodons,
amb l'escut de l'abat Pau del monestir de Banyoles.
PROCEDÈNCIA: Ajuntament de Banyoles.

avui conservats, han estat restaurats i han format part de l'exposició municipal *Goita tu, quin Ball de Passada* a can Terradas (2021).

A partir d'aleshores, els nous cavallets participen en tots els actes de la festa major: el 1909 el ball dels cavallets actua a la plaça Major; el 1911 s'organitza per la festa major *Lo Tradicional Ball de passada per l'Orquestra, ab acompanyament de Gegants, Capgrossos y Caballins*; l'any 1919 surten els cavallins per la festa de l'Assumpció –Mare de Déu d'Agost– i de la Flor, i l'any 1924 pel Corpus, juntament amb els gegants i capgrossos.

Supervivents d'infortunis. Durant l'esclat de la Guerra Civil (1936-1939),

la planta baixa de l'Ajuntament de Banyoles es va reconvertir en quarter de les Milícies Antifeixistes, on hi havia els gegants Barberí, que van ser cremats al mig del carrer, però afortunadament aquests cinc cavallets de l'any 1908 i probablement dos capgrossos, en Guenyo i en Berruga, es varen salvar. Durant el mandat del primer ajuntament democràtic, el regidor de Cultura, Pere Comas, va encarregar l'any 1975 a l'escultor Xicu Cabanyes i al pintor Lluís Vilà restaurar-los amb una

tècnica de fibra de vidre i polièster. El resultat en va ser la recuperació i dignificació, tot i que el pes de cada un va augmentar considerablement, dificultant la possibilitat d'un ball en la cercavila. L'any passat, Neus Campmany va restaurar per encàrrec de l'Ajuntament els cinc cavallets centenaris, recuperant-ne així l'estructura en fusta i cartró originària i la policromia (marró i negre). Durant el procés de restauració es va trobar un cartell teatral dissenyat per Lluís Vilà d'una obra teatral de Jean Genet titulada *Estricta vigilància*, representada a l'any 1974 per la companyia banyolina Teatre Independent, rebregat i utilitzat com a farciment en la primera restauració.

Actualment, la ciutat té un total de deu cavallets menys pesants i més maniobrables fets de cartró-pedra, construïts fa uns deu anys pel taller Ventura i Hosta de Navata. El ball amb els passos de la cançó popular *L'airet de matinada* escenifica un

conflicte local i popular de centenars d'anys d'història entre els Cairuts i els Rodons. Els Cairuts eren els partidaris del monestir benedictí de Sant Esteve i volien mantenir els seus privilegis d'origen feudal. En canvi, els Rodons

defensaven el poder municipal de la vila amb seu a l'església de Santa Maria dels Turers. Les noves vestimentes verdes i morades, així com els escuts de la vila i abat Pau del monestir, van ser fetes amb motiu de la festa major de l'any 2019.

A dalt, els antics cavallets, comprats l'any 1908, davant del monestir de Banyoles, amb dos capgrossos, avui desapareguts // PROCEDÈNCIA: ACPE. A baix, cavallet amb un genet amb el seu casc assegut en un banc de la plaça Major mentre es ballen sardanes // PROCEDÈNCIA: ACPE. Al detall, els cavallets restaurats l'any 2021 en el taller de Neus Campmany // FOTO: Guerau Palmada.

Un negoci ben calçat

LA CENTENÀRIA SABATERIA CALÇATS ROVIRA TÉ ELS SEUS ORÍGENS AL SEGLE XIX, QUAN SIMON VILAR FEIA SABATES I BOTES AL CARRER DE SANT ESTEVE D'OLOT

Jordi Nierga > TEXT

«Un submarí en el Fluvià. Ha aparegut en dit riu un grandióss submarí portant un gran estoc de calsat per a la acreditada Sabateria Rovira, la qual comunica en els seus clients i al públic en general que no alterarà cap preu sinó al contrari presentarà algunes classes noves a preus mes barats qu'avans». Ningú pot negar la voluntat marquetiniana que ha tingut Calçats Rovira al llarg de la seva història, sobretot durant l'època liderada per Josep Rovira. Ell aprofitava el filó de les publicacions locals per donar a conèixer l'establiment de manera creativa i transgressora, tenint en compte el context sobri d'aquells anys, les primeres dècades del segle XX, i l'embranchida que adquirien conceptes

com ara *Chic* i *Elegancia*, un parell d'atributs ben recurrents.

En Josep va ser l'encarregat d'avivar el vessant comercial d'un negoci que tenia el seu embrió molt enrere. Com explica en Jordi Rovira (Olot, 1962), actual propietari i membre de la quarta generació, els inicis reculen fins l'any 1825, quan ja es parla d'un sabater que des del carrer Sant Esteve d'Olot destinava el jornal a fer sabates, polacres i botins. Des de la perspectiva de la documentació, però, el projecte va aflorar, com a mínim, el 1854, sota la direcció de Simon Vilar, el besavi d'en Jordi. No era una escomesa gens menyspreable, almenys en termes de volum: una vintena de treballadors manufacturaven uns productes que, per descomptat, no lluien les variacions de l'oferta actual. Com en la resta de sabateries, més enllà d'eines inherents com la falcilla, el trepant o les agulles, en el taller també hi havia elements com la *forma*, un motlle de fusta similar a un peu humà que permetia, a través de l'escalfor i el bon tracte de l'operari, ajustar el cuir a les necessitats de la clientela. «Abans el sabater comprava la pell, l'adaptava a la forma, cosia la sola, posava els contraforts...», descriu en Jordi, fent valdre així el pes de l'ofici.

L'arribada d'en Josep. Vilar va enviuar quan tenia 64 anys i, aleshores, es va casar amb la besàvia d'en Jordi, amb qui va tenir

una filla quan ja era gran. No és un comentari gratuït, aquest darrer: els anys s'acceleraven i la falta d'un hereu, que coincidia amb la voluntat de mantenir el negoci dempeus, el van empènyer a la recerca d'algú ben arrelat al ram. Algú que va ser en Josep Rovira, d'Arenys de Munt. Ell es va casar amb la filla, la Maria del Tura Vilar, i es va fer càrrec de l'empresa, que el 1920 va adaptar un nom prou fastuós: *El Palau del Calçat*.

En Josep va ser una figura transcendental. Al cap i a la fi, una ment capaç d'enfonsar un submarí carregat de gènere a les modestes profunditats del Fluvià havia de marcar un punt d'inflexió. La seva rauxa emprenedora va derivar en un canvi de paradigma –de la fabricació, a la venda d'articles ja elaborats– i d'emplaçament: el 1929 va comprar un edifici situat a la localització actual, però no va ser fins al febrer de 1931 quan es va inaugurar la botiga, després de les obres pertinents. Darrere el taulell no només hi esperava el propietari, sinó que sovint s'hi deixava veure l'enorme gran danés blanc i negre d'en Josep, un gos que incrementava la singularitat del protagonista, ben conegut a la ciutat, amb accions com la d'anar a buscar el diari a ca l'Arquès. «Era un home genuí i va marcar un abans i un després a Calçats Rovira: va ser el primer comercial en el camp de la indústria sabatera manufacturada de la família, anava a visitar i a tractar amb els fabricants de Barcelona, Sitges o Vilanova i la Geltrú per portar la moda cap aquí», valora en Jordi. A banda d'això,

A dalt, en Jordi Rovira a la botiga del carrer Sant Esteve d'Olot.

FOTO: Jordi Nierga. **A baix, l'Àngel Casas i la Mariona Comellas entregant un guardó a l'Anton Rovira, l'any 1985** // PROCEDÈNCIA: Arxiu Calçats Rovira.

també va ser un gran dinamitzador de portes cap endins, i encara ara es recorden esdeveniments com el gran sorteig d'un biscúter, que va aplegar desenes de persones a l'exterior de l'aparador amb la butlleta a la mà.

Aquesta perspicàcia al capdavant de la botiga va tenir hereva. En efecte, l'arribada de la tercera generació va implicar, també, un protagonisme femení, en aquest cas personificat en la figura de la mare d'en Jordi, la Dolors Pons. Ella, una apassionada del món de la sabateria, va esdevenir una peça essencial per al creixement de l'empresa juntament amb el seu marit, l'Anton Rovira, que desenvolupava una tasca més ubicada en un segon pla. «La mare portava les regnes amb independència», valora el fill, que exemplifica l'evolució del negoci amb l'obertura d'un nou local comercial al carrer Antoni Llopi, Rovira Jove, més focalitzat en perseguir una moda sempre canviant.

Una reforma majúscula. Amb la Dolors i l'Anton a la sala de màquines la sabateria va viure el seu moment culminant. Sobretot, des d'un punt de vista infraestructural: al voltant dels 90, atenint-se al pla de rehabilitació d'habitatges del nucli antic, van decidir enderrocar l'edifici del número 10 del carrer Sant Esteve amb l'objectiu d'alçar-ne un altre més consonant amb els temps entrants. «El pare va ser molt valent a l'hora de prendre aquesta decisió. Es

va tirar tot a terra: no només la botiga, sinó també el domicili –abans, la família vivia al pis superior– i, per tant, tots els records», diu en Jordi, que destaca les estanteries clàssiques apilonades de sabates i botes o aquell aparador amb vitralls laberíntics com el llegat de l'anterior immoble. Provisionalment, la família va llogar un local a la plaça del Mig per continuar amb el negoci. Hi van romandre un parell d'anys, el temps que va caldre per aixecar una obra que constava de dues plantes de botiga, una altra destinada al magatzem i una més com a espai polivalent.

La gran reforma en Jordi la recorda perfectament. Aleshores, ell ja havia pres la decisió d'allargar la nissaga sabatera, un camí que es podia fer evident tenint en compte la

munió de records que havia viscut de menut arreu dels racons de la botiga. Va començar jove, amb divuit anys, fos despatxant o executant tasques de control de vendes, i amb els anys els pares cada cop li van encomanar més responsabilitats, fins que va acabar liderant. Li agradava, aquell rol: «Sempre he tingut una certa passió per la moda. De fet, quan vam decidir fer el pas d'una botiga clàssica i artesanal al nou local, la idea ja era la d'adequar-nos als nous temps.»

Però «la moda va molt de pressa», admet en Jordi, un hàbil coneixedor del sector i expresident de l'Associació de Comerciants d'Olot (2011–2021). Abans, tot el procés estava embolcallat de calma i, fins i tot, d'una marcada personalització: «Recordo que eren els representants de les marques els que venien amb la maleta a punt, i ara ets tu qui ha d'anar a comprar els models als grans centres». Actualment, botigues com Calçats Rovira, que compta amb una plantilla de quatre persones, entre les quals hi ha la dona d'en Jordi, la Maria Llanos Navarro, s'han d'acomodar a les pretensions de les tendències, un gir de guió que implicaria ben bé un canvi de missatge publicitari: «Un submarí en el Fluvià. Ha aparegut en dit riu un periscopi amb enfocament precís per detectar l'estoc necessari per omplir de l'última moda els estants de Calçats Rovira».

A dalt, a la dreta, una gran expectació de clients davant la façana de Calçats Rovira esperant el resultat del sorteig d'un biscúter; a l'esquerra, els guanyadors amb el cotxe. Al detall, en Josep Rovira acompanyat pel seu enorme gran danès. Anys 50 // PROCEDÈNCIA: Arxiu Calçats Rovira.

Desbordament del Fluvià a Olot, l'any 1940.

PROCEDÈNCIA:
ACGAX. Servei
d'Imatges. Fons
Fotografia
Serradell. Autor:
Màrius Serradell
Serra, 1940.

PROPER DOSSIER **AIGUATS, NEVADES, GLAÇADES...**

PARLAREM DE LES DESVENTURES I CATÀSTROFES NATURALS QUE ENS HA TOCAT VIURE A LES NOSTRES COMARQUES. L'AIGUA SERÀ UN DELS ELEMENTS PROTAGONISTES, I ENS FARÀ REVIURE EPISODIS COM ARA LES PLUGES DEL 1940 A OLOT QUE VA PROVOCAR EL DESBORDAMENT DEL FLUVIÀ O TAMBÉ DE LES INUNDACIONS DE L'ESTANY DE BANYOLES. RECUPERAREM ALGUNS DELS GRANS TEMPORALS DE NEU DEL PIRINEU, COM LA TRAGÈDIA QUE VA TENIR LLOC AL BALANDRAU A FINALS DEL 2000, I REMEMORAREM ELS DANYS QUE HA PROVOCAT LA NATURA EN FORMA D'ESLLAVISSADES –FREQUENTS A L'ALTA GARROTXA–, TEMPESTES ELÈCTRIQUES O GRANS FREDORADES; UNS FENÒMENS ATMOSFÈRICS QUE HAN TRASBALSAT LES NOSTRES VIDES. MÉS ENLLÀ DE LA DOCUMENTACIÓ HISTÒRICA, CONVERSAREM AMB PERSONES QUE HAN PATIT AQUESTES DESGRÀCIES.

**A PARTIR DEL 21 D'OCTUBRE DE 2022,
A LA VENDA EL NÚMERO 30**

NOTA: SI DISPOSEU D'IMATGES ANTIGUES RELACIONADES AMB AQUEST DOSSIER US AGRAIREM QUE CONTACTEU AMB L'EDITORIAL (972 46 29 29 / garrotxes@grupgavarres.cat)

LA NOSTRA LLENGUA ÉS LA TEVA VEU

Fem que la tecnologia
parli català.
Entra i dona la teva veu.

projecteaina.cat

Generalitat
de Catalunya

BUS DELS VOLCANS

OLOT - FAGEDA D'EN JORDÀ - VOLCANS - SANTA PAU

Consulta'n els horaris a teisa-bus.com

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència
i de Polítiques Digitals i Territori

CONSELL COMARCAL DE LA GARROTXA

TEISA 1920

LA GARROTXA
la terra dels volcans

